

بسمه تعالی

مبحث ترکیب وصفی و اضافی مربوط به درس هفتم، پایه نهم

متوسطه اول

مقدمه: سوالاتی بی شماری در مورد ترکیبات وصفی و اضافی در گروه ها و کانال ها و فضای مجازی منتشر می شود، حقیر بر اساس ما حصل تجربیات و تبادل اطلاعاتی که با دوستان و اساتید رشته عربی داشتم، بر خود لازم دانستم جزوه ای کوتاه به منظور ارائه تدریس موضوع مورد بحث تهیه و آماده نمایم، البته ترکیب وصفی و اضافی مبحث گسترده و دارای فروعات زیادی است ولی آنچه ضروری و نیاز بود به آن پرداخته شده است، نا گفته نماند، ممکن است همراه با کاستی هایی نیز باشد، ان شاء الله که مورد قبول واقع شود.

انواع ترکیب ۱- ترکیب وصفی ۲- ترکیب اضافی

ترکیب وصفی از موصوف و صفت تشکیل می شود.

ترکیب اضافی از مضاف و مضاف الیه تشکیل می شود.

تعاریف مربوطه:

موصوف: اسمی که برایش یک یا چند صفت یا ویژگی آورده می شود.

صفت: کلمه ای است که اسم ما قبل خود (موصوف) را توصیف می کند، صفت وجود خارجی و قابل لمس ندارد.

ترکیب وصفی: کتابِ سودمند

مضاف: اسمی که به اسم بعد از خودش (مضاف الیه) نسبت داده می شود.

مضاف الیه: به اسم یا چیزی که به دنبال اسم دیگری بیاید تا توضیحی درباره آن بدهد و یا معنی آن را کامل کند مضاف الیه می گویند.

ترکیب اضافی: کتاب دانش آموز

توضیحات مربوط به ترکیب وصفی؛

صفت و موصوف در زبان عربی در چهار مورد مطابقت دارند

۱- اعراب (حرکت حرف آخر) - َ- ِ- ُ - ً- ٍ- ٌ

الکتاب المفید / الکتاب المفید / الکتاب المفید: کتاب مفید

کتاباً مفیداً / کتاب مفید / کتاب مفید: کتابی مفید (کتاب مفیدی)

۲- جنس (مذکر و مؤنث)؛ مذکر بدون تاء گرد (ة)، مؤنث داشتن تاء

گرد (ة) / الکتاب المفید / القصّة المفيدة

۳- معرفه و نکره؛ معرفه داشتن (ال) در اول اسم؛ نکره داشتن تنوین

- َ- ِ- ُ که در آخر اسم می آید. (مثالهای مورد ۱)

۴- عدد (مفرد، مثنی، جمع) / الطالب الناجح / الطالبان الناجحان /

الطالبون الناجحون / الطلاب الناجحون / الجنود الأقویاء

نکته ترجمه: موصوف و صفت در زبان فارسی در افراد و جمع

مطابقت ندارد دو دانش آموز موفق / دانش آموزان موفق

توجه: اسم هایی که علامت مؤنث ندارند (مؤنث معنوی) هستند

مثل: آرض، شمس، ریح، نار، بئر، نفس، ... و بیشتر اعضای زوج بدن (ید،

رجل، عین) برای این کلمات، صفت به صورت مفرد مؤنث میاد

هذه أرض واسعة

تلك شمس محروقة

نکته: صفت برای جمع های غیر عاقل (غیر انسان) به صورت مفرد

مؤنث میاد؛ الکُتُب المفيدة / مُحاولات كثيرة

تبصره: گاهی اوقات صفت به صورت جمع نیز آمده؛ مثال قرآنی: آیاتِ
معدودة (سوره بقره آیه ۸۰) // آیاتِ معدودات (سوره بقره آیه ۱۸۴)

نکته ۱: البته در مورد (اسم جمع عاقل ها) نیز صفت آن مفرد مونث
میاد؛

الأمم المتحدة؛ (ملت اسم جمع عاقل هست)

ترکیب اضافی

مضاف الیه همیشه مجرور است یعنی اعراب (حرکت حرف آخر) آن
کسره- ِ یا تنوین جرّ- ِ می باشد؛ هر جا مضاف الیه دارای (ال) باشد،
کسره- ِ و هر جا دارای (ال) نباشد تنوین- ِ می گیرد؛ مضاف الیه بر
عکس صفت، تابع ماقبل خود نمی باشد، مضاف الیه غالباً وجود
خارجی و قابل لمس دارد؛ باب المدرسة (در مدرسه)

نکاتی در مورد مضاف:

الف: مضاف (ال) نمی گیرد.

ب: تنوین- ِ- ِ- ِ نمی گیرد.

ج: مضاف و مضاف الیه از هم جدا نمی شوند.

د: مضاف اگر مثنی و جمع باشد (ن) آن حذف می شود؛ مسلمو
العالم (مسلمانان جهان) که (ن) آن حذف شده، معلّم المدرسة (معلمان
مدرسه)، که (ن) آن حذف شده،

ه: همه ضمائر متصل که به اسم اضافه می شوند، مضاف الیه و محلاً
مجرور هستند؛ کتابنا: کتاب ما یا کتابمان (نا مضاف الیه و محلاً
مجرور)

راه تشخیص ترکیب وصفی از ترکیب اضافی: همانطور که در زبان فارسی برای تشخیص ترکیب وصفی از اضافی از کلمه (است) و (تر/ترین و...) استفاده می شود، در زبان عربی نیز راهکار وجود دارد، به عنوان مثال: **الْكُتُبُ الْمَفِيدَةُ** (کتاب های سودمند) ال صفت را بر می داریم و به آخرش تنوین می دهیم (**الْكُتُبُ مَفِيدَةٌ**) تبدیل به جمله اسمیه می نماییم (کتاب ها سود مند است) معنا دار هست پس ترکیب وصفی است.

توجه: نکته ایی که باید به آن توجه داشته باشیم این است که ترکیب های وصفی و اضافی دقیقاً قابل تطبیق و منطبق با زبان فارسی نیست، ممکن است یک ترکیب در عربی وصفی باشد ولی در زبان فارسی اضافی باشد و بر عکس؛

مثال: **الطَّاقَةُ الْكَهْرَبَائِيَّةُ** (نیروی برق)، **الْوَاجِبُ الْبَيْتِيُّ** (تکلیف خانه)، **الْخَاتَمُ الذَّهَبِيُّ** (انگشتر طلا) و....؛ ترکیب های فوق همه در زبان عربی، وصفی هستند ولی در زبان فارسی، اضافی هستند.

در زبان فارسی هم انگشتر طلایی داریم و هم انگشتر طلا؛ اولی وصفی و دومی اضافی هست؛ انگشتر طلا یعنی جنسش از طلاست ولی طلایی را نوعاً برای رنگ به کار می بریم.

گاهی ترکیب وصفی عربی به شکل اضافی ترجمه میشه؛ **الْمُنْتَخَبُ الْإِيرَانِيُّ**: تیم ملی ایران، یا بر عکس (کشورهای عضو) در زبان فارسی اضافی هست ولی در زبان عربی به جای **دَوْلُ الْأَعْضَاءِ** به صورت **یه ترکیب وصفی در آمده و اصطلاح شده (الدَّوْلُ الْأَعْضَاءُ)**

جَالِسُ السُّوءِ (همنشین بد)؛ **أَيَّامُ الطُّفُولَةِ** (روزگار کودکی)؛ ترکیب های فوق در زبان عربی، اضافی ولی در زبان فارسی، وصفی هستند.

ترکیبات مرکب (وصفی و اضافی با هم): در چنین ترکیب هایی که قبلاً هم به آن اشاره شد؛ مضاف و مضاف الیه از هم جدا نمی شوند؛ در

زبان عربی ابتدا مضاف الیه میاد و بعد صفت ولی در زبان فارسی ابتدا صفت و بعد مضاف الیه میاید.

مثال: در بزرگِ مدرسه (بابُ المدرسةِ الكبيرُ)؛ الكبيرُ در مذكر بودن با باب یعنی موصوفِ خود مطابقت دارد.

در ترجمه چنین ترکیب هایی باید دقت بیشتری داشت، مثال دَوْلُ الخلیجِ العربیَّةُ (کشور های عربی خلیج {فارس})؛ العربیَّةُ صفت برای دَوْلُ که جمع مکسر غیر عاقل هست، الخلیجِ مضاف الیه هست برای دَوْلُ.

نکته: در زبان عربی ضمیر متصل قبل از صفت میاید ولی در زبان فارسی بعد از صفت میاید. مثال برادر کوچک ترم (أَخِي الأصغرُ)؛ ضمیر متصل (ی) قبل از الأصغر که صفت است آمده ولی در فارسی بعد از کوچکتر که صفت است آمده.

تبصره: کتابِ دانش آموزِ کوشا (کتابُ الطَّالِبِ المُجَدِّ)؛ کتاب: مضاف // الطَّالِبِ: مضاف الیه و موصوف // المُجَدِّ: صفت؛ که در زبان فارسی از آن به عنوان وابسته و وابسته بیان می شود.

محمد تقی ذوالفقاری

دبیر دبیرستان های استعداد های درخشان، شاهد و غیر انتفاعی نور
ثامن کاشان